

Els ulls de Tirèsies

Hem de remuntar les aigües passades fins que arribem a l'any 1989. La transició democràtica havia estat un èxit. Ja feia deu anys que rutllava la Constitució. En feia set que el partit socialista havia arribat al poder perquè els pobles d'Espanya van decidir desmarcar-se de tots els partits que tenien lligams amb el franquisme. Es respirava un clima de canvi, d'obertura i de confiança.

I, no cal dir-ho, en el terreny de la cultura es vivia el mateix ambient de renovació, expansió i esperança. Per exemple, va ser el moment en què el món editorial va prendre consciència clara de ser un sector industrial. Aquest canvi de mentalitat es va notar en certes accions molt significatives, com ara la creació de nous segells (Empúries el 1983, Columna i La Campana el 1985 i Bromera el 1986), la revitalització editorial a partir de la incorporació de directors literaris més joves (Oriol Izquierdo a Proa, el 1987, i Àlex Broch a Edicions 62, el 1988) i l'ampliació del ventall de publicacions d'algunes empreses (Tres i Quatre).

El panorama era certament engrescador, però el canvi de mentalitat editorial d'una actitud voluntarista i resistent a una actitud comercial i mercantilista va significar clarament un vot de confiança de cara a un model de literatura basat en criteris determinats per l'èxit de vendes, les modes efímeres i l'estandardització. Els nous models editorials, és ben clar, tendien a marginar tot allò que fos més individual, més experimental, més modest, més culturalista i més desinteressat.

Aquí és on hem de situar el naixement de l'editorial Cafè Central l'any 1989. Va néixer amb clara voluntat d'activisme a favor de la bona literatura, aglutinant escriptors i lectors entusiastes i defensant precisament textos en petit format, d'una gran pluralitat estètica, editats com a *plaquettes* d'una dotzena de pàgines. Molt sovint aquests textos es perdien per la falta de suports que publicuessin creació, com ara revistes literàries, o per la falta total d'interès per part de les editorials, massa preocupades per obres de més extensió, més venda i més projecció.

Així, l'extraordinària singladura editorial de Cafè Central va començar el mateix any 1989 amb la publicació de dues *plaquettes*: *Dos discursos*, de Víctor Sunyol, i *Retallables*, de Pascale Bardoulaud. Es feien noranta-nou exemplars de cada *plaquette* i es van arribar a imprimir, entre una primera i una segona època, un total de noranta-nou *plaquettes* entre el 1989 i el 1999. L'edició de la *plaquette* final, la 99, va coincidir amb la festa d'aniversari per celebrar els deu anys de Cafè Central el 1999. (Cal dir que el gest d'editar només noranta-nou exemplars de només noranta-nou *plaquettes* és indicatiu de l'actitud dels responsables de la col·lecció, Antoni Clapés i Víctor Sunyol, de fugir de qualsevol possibilitat d'anquilosament, encarcament o cofoisme.) Paral·lelament, el 1990, Clapés i Sunyol van encetar una segona col·lecció de *plaquettes*, la «Sèrie Major», per editar textos que eren

massa llargs per a la *plaquette* tradicional. Aquesta segona col·lecció va arribar al número XIV ara fa dos anys amb l'extraordinari *Metafonia* de Carles Hac Mor.

Vistes ara, en perspectiva i en conjunt, les dues col·leccions constitueixen una contribució sòlida, rica i diversa a la literatura catalana contemporània, una contribució que s'hauria de tenir més en compte a l'hora d'avaluar el desplegament de la història literària recent, una contribució que mereixeria un bon estudi a fons des de les altes esferes de la crítica i l'acadèmia. Tot i la gran pluralitat de les dues col·leccions, podem destriar clarament algunes tendències, preferències o línies de treball. Per exemple, el gust per la cosa especial o singular, com ara *La llei del parèntesi (o tota precaució és poca)* de Jordi Domènech, que recull la primera mostra de l'obra en prosa d'un autor que sempre s'havia donat a conèixer com a poeta i traductor de poesia. O el fet de la coexistència de mostres o fragments d'obres amb obres acabades i tancades en si. O la conscient juxtaposició d'estètiques diferents i de generacions literàries diferents. O l'obertura editorial a tot el territori lingüístic. O la plena incorporació de dones poetes. O la combinació indistinta d'originals en català al costat de traduccions al català. O la convivència desproblematitzada de creacions en català i en castellà.

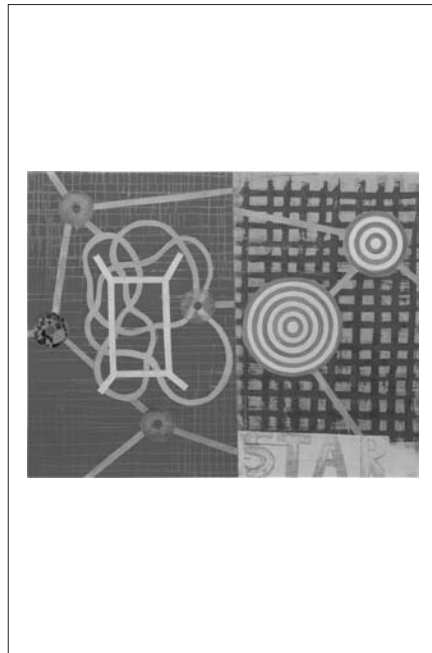
D'altra banda, cal constatar que les *plaquettes* de Cafè Central han constituït un model exemplar que han imitat

altres editors com ara Jesús Aumatell, d'Emboscall Edicions (Vic), amb la seva col·lecció «Les Actes del Mil·lenni», o Vinyet Panyella amb els seus «Papers de Terramar» (Sitges), o Marcel Ayats, Josep Gerona, Esteban Martínez, Quilo Martínez, Francesc Reina, i Josep Maria Ripoll, amb «Papers de Versàlia» (Sabadell).

I ara, després d'un període de descans, ben merescut, de quatre anys, els infatigables Antoni Clapés i Víctor Sunyol hi tornen, amb una nova col·lecció de *plaquettes* denominada «Els ulls de Tirèsies», on van aparèixer al final d'any, el mes de desembre concretament, nou *plaquettes* de cop! Es tracta de *Desperfecte* de Màrius Palmés, *Visitas* d'Esther Zarraluki, *Sonets del portuguès* d'Elizabeth Barrett Browning (versió de Dolors Udina), *El que nada* de Myriam Moscona, *Quatre poemes de la Serra* de Víctor Sunyol, *Com passes d'ocell a l'aire* de Biel Mesquida, *Primera sang* de Francesc Parcerisas, *Banalitats* de Brane Mozetic (versió de Simona Skrabec) i *Encara no hi som tots*, de Benet Rossell.

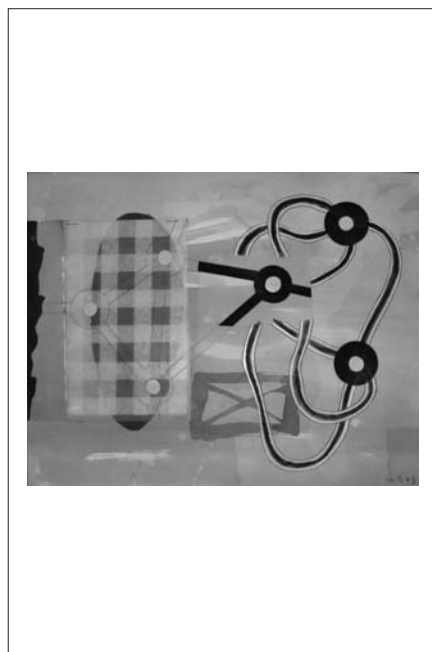
El primer que s'observa en repassar el conjunt és que estem davant la continuïtat estètica, ètica i literària de les noranta-nou *plaquettes* anteriors, però amb un nivell d'exigència encara més alt. No passa el temps en va. La col·lecció d'abans es va acabar dient «Poètiques», però ara es diu «Els ulls de Tirèsies», amb tot el que implica de ceguesa i visió, i de masculí i femení. El disseny continua sent auster i elegant, però ara incorpora el genial motiu dibuixat a la portada, obra de l'artista Benet Rossell. I aquest nou nivell d'exigència es nota, una per una, en totes les noves *plaquettes*.

En primer lloc, tenim l'esplèndid joc literari que representa *Desperfecte*, de Màrius Palmés. Màrius Palmés, segons les notícies que tenim del seu valedor (i creador) Carles Hac Mor, és un escriptor que escriu, però no publica. I ara que s'ha decidit a publicar ens assabentem que va morir l'any 80, però els vuit haikús publicats per Cafè Central no són, en cap cas, obra pòstuma. En fi, Mor utilitza l'enigmàtic i malaguanyat Palmés per qüestionar, amb grans dosis d'ironia, la figura social del poeta i les pretensions fundacionals del discurs poètic. Un bon inici!

Esther Zarraluki, a *Visitas*, ens ofereix una mostra de textos inèdits. Amb el pas dels anys la poeta barcelonina va deixant de banda la profunda tendresa i la imatgeria sorprenent dels seus primers reculls per anar guanyant major solidesa conceptual i una expressivitat més matisada, i aquesta *plaquette* n'és una prova irrefutable.

Amb *Sonets del portuguès*, d'Elizabeth Barrett Browning, encetem la nova ronda de traduccions. Dolors Udina ha fet una feina magnífica en les seves versions per deixar-nos veure la universalitat intemporal de la senyora

Browning, una cosa que cap dels seus traductors anteriors havia aconseguit.

Myriam Moscona és indubtablement una de les grans veus actuals de la poesia mexicana, i *El que nada* és un tast d'un poema llarg articulat en fragments. Moscona escriu en la tradició de l'inquietant hermetisme d'alta referencialitat i concentració lírica de poetes contemporànies als Estats Units com Louise Glück o Jorie Graham.

En el cas de Biel Mesquida, el que sembla a primera vista una *plaquette* és, en realitat, el darrer recull de poemes de l'autor. En definitiva, *Com passes d'ocell a l'aire* és un original recull de cinquanta-dos textos a mig camí entre l'epigrama i l'apunt líric, en què el pensament dóna fondària al lirisme i el lirisme humanitza el pensament. A *Primera sang*, de Francesc Parcerisas, trobem dos únics poemes, un de llarg i un de curt. Els dos poemes pertanyen a un voluminós llibre nou i representen els dos vessants de la poesia de l'autor. *Primera sang* representa els poemes llargs que ha assajat Parcerisas des de *Natura morta amb nens*, bastits sobre un excepcional punt de tensió entre fluència narrativa i fragmentació discursiva. I «Doblegar roba» és un poema breu de factura realista a l'anglosaxona, marca habitual de la casa.

Banalitats és una breu mostra de quatre poemes de Brane Mozetic, traduïts de l'eslovè per Simona Skrabec. Els poemes de Mozetic tenen un to relaxat i col·loquial i proper, però després revelen una consciència profundament ferida per la duresa i la injustícia de la vida contemporània. I el furgó de cua: els vuit poemes curts de Benet Rossell a *Encara no hi som tots*. Són poemes prototípics de Rossell que semblen *nonsense*, a la manera d'Edward Lear, a primera vista, però que a poc a poc van desprenent la seva soterrada càrrega de saviesa i humanitat.

Que Cafè Central torni a editar *plaquettes* és una bona notícia per al món cultural. I la bona notícia queda multiplicada per nou davant els excel·lents resultats de la primera tramesa. Esperem amb il·lusió les properes mirades i visions de Tirèsies.

D. Sam Abrams